

ALBERTO MORAVIA

HORALKA

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Zkrátka, s velkou námahou jsem vytáhla ven mršinu chcíplé kozy a odtáhla jsem ji co nejdál do houštiny, aby nás nepronásledoval smrad. Pak jsem vzala všecku slámu, co jsem oděrala se střechy, a slámu, vytrženou při zvětšování otvoru, položila jsem ji do chládku do kouta chajdy a udělala jsem tam takové jako lůžko. Rosettě jsem řekla: „Natáhnu se tady na tu slámu, chci se trochu vyspat. Nepůjdeš si taky lehnout?“ Rosetta odpověděla: „Já si lehnu ven na slunce.“ Neřekla jsem nic a šla jsem se natáhnout. Byla jsem ve stínu, ale otvorem ve střeše jsem viděla jasné modré nebe; paprsek slunce dopadal na zem, celou posypanou černými kozími bobky, zářily a byly pěkné jako kuličky vavřínu; a v chajdě byla vůně chléva. Cítila jsem všechny kosti v těle a uvědomila jsem si, že samou únavou nejsem schopna cítit opravdovou lítost nad tím, co se stalo Rosettě. To, co se stalo, mi zůstalo v paměti jako něco nepochopitelného a nesmyslného: chvílemi jsem viděla znova její pěkné bílé nohy se sevřenými stehny a svaly vystouplými námahou a ji, jak vzpřímeně nehybně stojí uprostřed silnice a krev jí potůčkem crčí se stehem až ke kolenům a třpytí se na slunci. Čím víc jsem se na ten obraz dívala, tím míň jsem ho chápala. Nakonec jsem usnula.

(MORAVIA, Alberto. *Horalka*. Překlad Jaroslav Pokorný a Alena Wildová. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965)

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je ze závěru knihy, kdy matka s dcerou opustily matčinu rodnou obec a vracejí se do Fondi.

Vypravěčka Cesira se vdala za staršího muže a měla s ním dceru Rosettu. Rodina se přestěhovala do Říma, kde měla Cesira obchod s potravinami. Cesira svého muže neměla ráda, vdala se z rozumu a svá nejlepší léta prožila až po jeho smrti, na začátku čtyřicátých let. V té době, byl rok 1943, zuřila válka a nyní pětatřicetiletá Cesira obchodovala na černém trhu s potravinami. Brzy ale sama neměla co jíst, a tak se rozhodla, že odjede na venkov, do hor k Neapoli.

Sedmnáctiletá Rosetta měla snoubence na vojně, už měsíc se neozval, ani ji tedy v Římě nic nedrželo. Cesira požádala přítele svého muže Giovanniho, aby dohlédl na její byt a obchod. Předpokládala, že bude zkrátka zpátky. Ženy odjely vlakem, ale do oblasti Fondi nedojely, vlak už dál nejel. Vydaly se tedy se svými kufry pěšky. Cestou pochopily, že jsou v kraji, odkud jejich příbuzní dávno odešli. Ubytovaly se tedy u prvních lidí, u rodiny Concetty Festové. Dům byl plný nepořádku a štěnic, navíc domácí vykrádali opuštěná stavení a obchodovali s ukradenými věcmi. Cesira a Rosetta odtud po několika týdnech utekly.

Přístřeší našly u chudé rolnické rodiny v kolonii st. Eufemie, která jim poskytla jednu malou místnost. Matka s dcerou tu strávily 9 měsíců, během nichž hodně spaly a většinu času trávily s místními a dalšími uprchlíky rozhovory o válce. Nejvíce si rozuměli s chlapcem Michele, který se zajímal o politiku a náboženství. Na konci roku 1943 se na nebi objevila anglická letadla a bombardovala okolí. Konec války ale stále nepřicházel. Občas se v horách objevili vojáci, uprchlí Angličané, Mongolové nebo Němci. Uprchlíci jako Cesira jim dali najíst a snažili se zjistit, kdy bude konec války, ale ani vojáci to nevěděli.

Na jaře 1944 se v kolonii objevilo pět Němců a vybrali si Michela, aby je odvedl horami k jednotce. Michele už se do st. Eufemie nevrátil. Cesira a Rosetta krátce na to opustily osadu a vydaly se zpátky domů do Říma. Po sestupu do Fondi se dozvěděly, že Řím je okupovaný Němci. Samotné Fondi bylo plné amerických vojáků, kteří sice ženám dali jídlo, ale víc jim pomoci nedokázali.

Cesira si vzpomněla, že v horách poskytla ubytování dvěma Angličanům, kteří jí ponechali lístek se vzkazem. Donesla tento lístek důstojníkovi a on za to, že pomohla vojákům, zařídil, aby ji i Rosettu dovezlo vojenské auto do bydliště Cesirinych rodičů. Tato obec však byla vybydlená a okna v domech byla zatlučená. Cesira a Rosetta přespaly čtyři dny v kozím chlívku a poté se rozešly dál. Ještě v obci kolem nich projela auta s vojáky, z nich někteří měli snědou kůži. Když se ženy modlily v kostele, který během války sloužil jako stáj, vtrhlo do kostela několik těchto Marokánců a chtěli ženy znásilnit. Cesiru jeden z nich omráčil a nechal ji být, všichni se potom ukojili na Rosettě. Jakmile se Cesira probrala, vrhla se k dceři, ta však byla apatická. Od té doby byla ještě mlčenlivější než dřív.

Ženy se rozhodly vrátit se do Fondi a odtamtud do Říma. Do Fondi je dovezl v nákladáku Clorindo a zařídil jim ubytování tam, kde už byly – u Concetty Festové. Dozvěděly se od ní, že Michela zabili Němci. Cesirou to otřásl, Rosetta neuronila slzu a na druhý den odjela s Clorindem; ztratila veškeré zábrany. Chodili spolu asi měsíc a Cesira trpěla tím, že se z její dcery stala děvka. Poté se rozešli (Clorindo byl ženatý a měl dvě děti, vrátil se k rodině), ale Rosetta se stýkala s jinými muži, především s Rosariem, Concettiným synem. Rosaria zabili lupiči, když vezl Rosettu a Cesiru do Fondi. Cesira mrtvole ukradla peníze a pochopila, že válka zkazí úplně každého.

- **téma a motiv**

téma: únava a odpočinek

motivy: mršina, koza, chajda, sláma, slunce, nebe

- **časoprostor**

prostor: chajda v horách; Itálie

čas: v době 2. sv. války, roky 1943 a 1944

- **kompoziční výstavba**

Kniha se skládá z 11 kapitol.

Děj je vyprávěn chronologicky, vypravěčka místa naznačí, co se stane dál.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, román

- **vypravěč**

Vypravěčkou v ich-formě je Cesira, majitelka obchodu s potravinami a Rosettina matka.

- **postava**

Cesira – 35 let, vdova, schopná obchodnice, matka-samoživitelka, milující matka, původně venkovanka, uprchla před válkou z Říma do hor, stojí nohama pevně na zemi, rozhodná, nenechá si nic líbit – dokáže být drzá, nade vše miluje svou dceru Rosettu

Rosetta – sedmnáctiletá dívka, má hezkou štíhlou postavu, má milého (vztah je nevinný), mírná, obětavá, pobožná, je citlivější než její matka, málomluvná, zasněná; po znásilnění Marokánci se její chování mění – nezáleží jí pověsti, užívá si sex, přestane se své matce svěřovat

Michele – mladík ukrývající se v horách, chtěl být knězem, pobožný, sečtělý, orientuje se v politické situaci, umí jazyky; zabit Němci

Concetta Festová – venkovanka z hor, matka dvou synů – válečných zběhů, zlodějka, skrývá své sny, ubytovala Cesiru a její dceru, na nichž vydělává

- **vyprávěcí způsoby**

pásmo vypravěčky Cesiry v ich-formě

přímá řeč: Cesira, Rosetta

- **typy promluv**

dialog Cesiry a Rosetty

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

starý pravopis *se střechy, se stehen*

nespisovné slovo *chajda*

hovorové slovo *míň*

- převažuje popisný postup

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

personifikace *nepronásledoval smrad, paprsek dopadal na zem*

metonymie *lehnu si na slunce*

přirovnání *černými kozími bobky ... byly pěkné jako kuličky vavřínu*

hyperbola *cítala jsem všechny kosti v těle*

metafora *krev potůčkem crčí, čím víc jsem se na ten obraz dívala*

onomatopie *crčí*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

- 1. a 2. polovina 20. století

Alberto Moravia ([morávja]; 1907–1990)

- Ital, prozaik a publicista
 - hlavní představitel poválečného italského románu a neorealismu
 - vlastním jménem Alberto Pincherle
 - v dětství měl tuberkulózu kostí, 9 let strávil po nemocnicích – odtud pocity osamělosti v jeho díle
 - byl novinářem a korespondentem (Londýn, Paříž)
 - hodně cestoval
 - bojoval proti fašismu, jeho první román zakázal Mussolini
- rysy díla: kritika maloměšťáctví, dramatická, erotika – živočišnost prostých lidí = typické pro neorealismus

Lhostejní – prvotina, román z r. 1929

Epidemie – sbírka povídek, *Maškaráda* – satirický román; obě díla jsou protifašistická

Římanka – román o dívce z ulice

Pohrdání – román z prostředí filmu

Nuda – román o stárnoucím malíři

eseje z cest: *Představa o Indii*, *Africké procházky*

- v závěrečné fázi tvorby se zaměřil na tematiku sexu (např. *Já a On*)

- **literární / obecně kulturní kontext**

Neorealismus

- pojem související s literaturou a kinematografií
 - nejvýraznější umělecký směr po 2. sv. v. v Itálii – spolu s existencialismem
 - lat. neos = nový, realis = skutečný
 - rozvoj již ve 40. letech, nejsilnější v 50. letech
 - znaky společné s kritickým realismem 19. a přelomu 20. stol.
 - převládá sociální tematika
 - záznam stinných stránek italské maloměšťácké společnosti
 - kritika italského fašismu
 - jednoduchý jazyk blízký lidové řeči
- film: 1945–1951, Federico Fellini

Pier Paolo Pasolini (1922–1975)

- spisovatel, filmový scenárista a režisér, provokatér
 - vyloučen z komunistické strany kvůli homosexuálnímu zaměření
 - časté adaptace známých literárních děl (*Dekameron*)
 - nejkontroverznější film: *Salo aneb 120 dnů Sodomy*
 - zabít baseballovou holí neznámým pachatelem
- Darmošlapové* (Pasáci) – román, příběh chlapců z římské periferie, kteří se protloukají životem
- popis poválečného Říma

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí a popisný

- **vysvětlení názvu díla:**

Horalka – označení ženy žijící v horách

Originální italský název je *Ciociara*, tj. žena z Ciocarie (z chudé horské oblasti mezi Neapolí a Římem).

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Téma války není zcela aktuální, ale hrůzy války jsou v literatuře mnohokrát zpracovány – díla slouží jako varování.

- **pravděpodobný adresát:**

Modelovým čtenářem je osoba se zájmem o druhou světovou válku v Itálii.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Román vyšel roku 1957 a jedním z nejznámějších autorových děl mj. proto, že byl zfilmován.

- **tematicky podobné dílo:**

Bohumil Hrabal – *Ostře sledované vlaky*: o životě běžných lidí během války

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Černobílý film *Horalka* roku 1960 natočil režisér Vittorio de Sica. Roli Cesiry ztvárnila Sophia Lorenová, roli Michela Jean-Paul Belmondo. Film se drží literární předlohy.

zásadní rozdíly oproti knize:

- v knize je Rosettě 17 let, ve filmu 13

- v knize je Michele zamilovaný do Cesiry (v jedné scéně se i líbají), v knize tomu tak není, Cesira bere Michela jako svého syna